

Liite 1

Yleistä valtion talousarvioehdotuksesta vuodelle 2025:
Kuntatalous

Hallituksen tavoitteena on ohjata kuntatalouden tilaa kohti tasapainoa ja taittaa julkisen sektorin velkaantuminen. Valtion talousarvioesitys vuodelle 2025 sisältääkin useita kymmeniä kuntatalouteen vaikuttavia uusia linjauksia. Valtion talousarvioehdotuksen mukaan Petteri Orpon hallituksen toimet vahvistavat kuntataloutta noin 270 miljoonaa euroa.

Hallituksen toimien yhteisvaikutus ei nouse niin vahvaksi kuin talousarvioehdotuksessa esitetään. Yksittäisten kuntien taloutta vahvistavien linjausten rinnalla kuntien tuloihin kohdistetaan useita rahoitusleikkauksia sekä sitäkin lukuisampia kuntataloutta vähintään lievästi heikentäviä linjauksia, jotka eivät yllä henkilöstökustannusten noustessa hallituksen väittämään neutraaliin yhteisvaikutukseen. Kuntien rahoitusta leikataan vuonna 2025 myös sote-siirtolaskelman tarkentumiseen liittyvän jälkikäteisperinnän vuoksi. Valtionosuuksia peritään takaisin 167 miljoonaa euroa vuoden 2023 osalta ja 64 miljoonaa euroa vuoden 2024 osalta.

Merkittävin kuntataloutta vuonna 2025 vahvistava hallituksen toimenpide on 277 miljoonan euron valtionosuuslisäys sote-siirtolaskelman vaikutusten lieventämiseksi. Sen ohella hallitus kohdistaa valtionosuuksiin kuitenkin 25 miljoonan euron suuruisen indeksileikkauksen sekä 23 miljoonan euron leikkauksen, koska kuntien tehtävien ja velvoitteiden karsimisen toimenpidetökonaisuus jää keväällä 2024 hallituksen linjaamasta tavoitteesta. Kuntien tuloihin kohdistettu merkittävä leikkaus normien kevennysohjelman hitauden varjolla ei tuo julkiseen talouteen yhtään euroa säästöä, vaan on puhdasta lisävelanoton osaoptimointia valtiontaloudesta kuntien kukkarolle.

Myös kuntien saamiin valtionavustuksiin kohdistetaan iso leikkaus, kun laskennallisia kotoutumisen korvauksia leikataan 58 miljoonalla eurolla vuonna 2025. Lisäksi ammatillisen koulutuksen rahoitusta vähennetään yhteensä 120 miljoonalla eurolla, josta noin 40 miljoonaa euroa leikkaa kuntien valtionosuuksia. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustukset laskevat lukuisten säästöpäätösten vuoksi noin 40 miljoonalla eurolla.

Valtaosa hallituksen kuntiin kohdistuvista yksittäisistä päätöksistä ei ole kuntien talouden kannalta niin neutraaleja kuin talousarvioehdotuksessa väitetään. Osassa toimia, esimerkiksi perusopetukseen liittyvän oppimisen tuen vahvistaminen, kuntien kustannukset tulevat lisääntymään esitettyä voimakkaammin. Joissakin toimenpiteissä, kuten raportointi- ja suunnitelmavelvoitteiden purkamisessa, kustannukset eivät kevene oletetulla tavalla. Euromääräisesti merkittävin esimerkki säästöjen epäonnistumisesta on TE-palvelu-uudistuksen liittyvä työllisyysmäärärahojen leikkaus 37 miljoonalla

eurolla, joka on hallituksen laskelmissa puettu kuntien kannalta neutraaliksi kuntien velvoitteiden karsimisen varjolla.

Muutosten taloudelliset vaikutukset voivat osoittautua ylioptimistisiksi myös sen vuoksi, että erilaisten valtionavustushankkeiden päättyessä tai valtion rahoitusosuuden pienentyessä kuntien palvelutoiminta ei välttämättä lakkaa hallituksen laskelmien olettamalla tavalla. Kunnat voivat päättää jatkaa toimintaa ja kustannukset siirtyvät tällöin kuntien vastuulle.

Hallitus kohdistaa kuntiin vuonna 2025 siis lukuisia päätösperäisiä toimia, joista varsin moni heikentää kuntataloutta. Jos hallituksen toimien yhteisvaikutuksessa otetaan huomioon valtionosuuksien takaisinperinnät vuosilta 2023 ja 2024 sekä TE-palveluiden 37 miljoonan euron rahoitusleikkaus sellaisenaan niin hallituksen toimien yhteisvaikutus kuntatalouteen painuu nollaan tai sen alle. Kuntien talouden tosiasiallinen vahvistaminen jää vuonna 2025 siis käytännössä kuntien harteille.

Kuntien valtionrahoituksen tiukkuus näkyy myös siinä, että vertailukelpoinen valtionosuus kuntien nykytehtäviin (vuonna 2024) kasvaa vuonna 2025 kuntien sivistyspalveluiden tehtävien laajentumisesta ja kustannusten noususta huolimatta vain 29 miljoonalla eurolla. Kun huomioon otetaan TE-palvelu-uudistuksen käynnistyminen ja siihen myönnettävät valtionosuusmäärärahat niin kuntien valtionosuudet lisääntyvät noin 530 miljoonaa euroa vuonna 2025. Summa on huomattavasti vähemmän kuin mitä TE-palvelu-uudistuksessa kunnille siirtyy palveluita ja rahoitusvastuita.

Kuntien talousnäkymät ovat nyt synkät

Kunnat ja erityisesti isot kaupungit ovat sote- ja TE-palvelu-uudistusten keskellä nyt äärimmäisen vaikean talousnäkymän edessä. Kuntien talouden tila on heikentynyt vuonna 2024 nopeasti. Jos kunnat eivät sopeuttaisi talouttaan lainkaan, kuntien ja kuntayhtymien vuosikate ei riitä kattamaan kuluina tai tulevana vuosina poistoja, nettoinvestoinneista puhumattakaan. Ministeriön laatima kuntien kehitysarvio ennakoii kuntiin tulevana vuosina 1–2 miljardin euron suuruista epätasapainoa ja kuntien velkaantumisen kasvua peräti 8 miljardilla eurolla vuoteen 2028 mennessä.

Kuntien talouden heikentynyt tilanne näkyy myös Kuntaliiton syksyn 2024 Talousbarometrissä, jossa kysyttiin kuntien talousjohtajilta tunnelmia kuntien talousnäkymistä ja veronkorotuspaineista. Yli puolet kuntien talousjohtajista odottaa, että kunnan talouden tilanne heikkenee tulevan vuoden aikana edelleen. Noin 90 prosentissa kuntakenttää on tarvetta kohtalaisille tai huomattavilla sopeutustoimille ja joka toisessa kunnassa painetta kohdistuu myös veroprosenttien nostoon. Sopeutuspaineita on kaikenkokoisissa kunnissa ja eripuolilla Suomea.

Talousnäkymien romahduksen taustalla vaikuttavat erityisesti kuntien voimakkaasti nousseet kustannukset, tuen tarpeen kasvaminen ja huomattavat investointitarpeet. Yksittäisten kuntien taloudellisia lähtökohtia vaikeuttavat mittavat sote-uudistuksen tasauserät sekä käsiin mahdollisesti jäävät sote-kiinteistöt. Kuntien eriytymistä kiihdyttävät myös väestökehitys ja taloudellisen kasvun erilainen jakautuminen maan sisällä.